

## Från Gustaf Adolfs torg till Hötorget.

Vi återvända nu till Gustaf Adolfs torg, vår utgångspunkt för Norrmalm, för att därifrån — efter en liten utflykt rätt norrut i Norrmalms centrala del — styra kosan vesterut och därifrån rundt om stadsdelens norra utkant. Det vill säga: vi göra först en tur uppåt Brunkebergstorg och Regeringsgatan och sedan en rundvandring till Klara, Kungsholmen, Vasastaden, Johannestrakten och Östermalm för att sedan därifrån begifva oss öfver till Djurgården.

*Regeringsgatan* är liksom de andra gatorna i denna trakt kantad af bodar af allehanda slag, mer och mindre eleganta och sevärda. För öfrigt har gatan ingenting märkligt att framvisa, undantagandes *elektricitetsverkets hus* i hörnet af Smålandsgatan — byggdes 1890—92 efter ritningar af F. Boberg. Dess inre prisas för sin ändamålsenlighet, dess yttre sluter sig smidigt efter den inre anordningen och är originelt nog — märk den fyndigt komponerade portalen!

*Malmorgsgatan* — den andra från Gustaf Adolfs torg norrut ledande gatan — för upp till det trekantiga *Brunkebergs torg*. På dess södra del står en brunn med monumental öfverbyggnad från 1700-talet. Vid torget är Handtverksföreningens industriutställning samt *Handarbetets vänners* mycket omtyckta och mycket anlitade utställnings- och försäljningslokal för alster af svensk textil industri.

Invid torget ligger *allmänna telefonbolagets hus*. Högt öfver taken reser sig den kolossala, med fyra hörntorn prydda jätteburen, från hvilken telefontrådarna utgå i tusental åt alla väderstreck. De ha dock ej varit tillräckliga för stadens behof, utan ha på sista tiden telefontrådar äfven blifvit nedlagda i kablar under gatorna.

Stockholm är ju telefonstaden framför alla andra städer. I januari 1897 räknade allmänna och Bell-bolagen omkring 16,000 apparater, rikstelefonens mera än 4,000 i Stockholm och dess omnejd då ej medräknade, och antalet ökas oupphörligt.

Telefonbolagets hus uppfördes i medlet af 1880-talet. I den stora, eleganta apparatsalen — 110 fot i längd — i öfversta våningen förmedlas af en mängd unga damer vid pass 80,000 samtal hvarje söknedag.

Öster om Brunkebergstorg ligger den stillsamma och tysta *Norra Smedjegatan*. Där påträffas katolska församlingens kyrka, officiellt kallad *Sancta Eugenias kapell*, byggd på 1830-talet, sedermera utvidgad. I kyrkan ses en madonnabild af Byström, altarmålningar af Sofie Adlersparre, apostlastatyer och relieffbilder i marmor.

Norrut från Brunkebergstorg gå *Malmskillnadsgatan* och *Beridarebangatan*. Den förra leder upp till Johannes kyrka, som vi längre fram skola besöka, den senare går förbi *Gymnastiska centralinstitutet* fram till *Tekniska skolans* stora byggnad.



Allmänna telefonbolagets apparatsal.

Den uppfördes på 1860-talet. Ett besök i läroverket är af stort intresse, där är en hel labyrinth af olika lärosalar, atelierer, modellrum, verkstäder, öfver allt råder den lifligaste verksamhet, där undervisas i språk och matematik, i olika slags teckning, i modellering, yrkesmålning, maskin- och byggnadsritning, i olika grenar af konstindustri m. m. Lärjungeantalet inom de olika afdelningarna har de sista åren uppgått till mellan 16- och 1700.

I bottenvåningen är *Sveriges geologiska undersöknings museum*, snedt emot i huset nr 43 *Mästersamuelsgatan* ha *Landbruksakademiens* samlingar sin lokal.

På ömse sidor om Tekniska skolans byggnad gå två helt korta gator fram till *Hötorget*. Vid den vestra ligger *Nya elementarskolan*, vid den östra »hof- och statybildhuggarebostället» — där har Sergel bott och haft sin atelier. Gatan har efter den store konstnären för ej länge sedan fått namnet Sergelgatan. Snedt emot detta till det yttre helt oansenliga hus ligger *Bellehemskyrkan*, en af hufvudstadens många gudstjänstlokaler utom de olika församlingskyrkorna.

## Från Gustaf Adolfs torg till Klaratrakten.

*Fredsgatan* går från Gustaf Adolfs torg vesterut till Drottninggatan, som linierak skär igenom en större del af Norrmalm från strömmen ända upp till Observatoriehöjden, och vidare fram till Rödbodtorget. Dit kan man ock komma den föga trafikerade Strömgatan fram förbi det originella Adelsvärdiska huset — från 1890, af J. G. Clason — och förbi det hundraåriga Bondeska husets med en antik kolonnad prydda, långsträckt fasad.

Härifrån har man utsikt öfver Helgeandsholmen, öfver »stadens» norra del med kanslihuset, cellfängelset med dess båda torn, rådhusets nobla norra fasad, riddarhuset med dess paviljonger och plantering. Där bakom syns Riddarholmen, och framom gå Vasabron och järnvägsbron öfver till Norrmalm.

Midt i vattendraget mellan de båda broarna ligger en liten holme, *Strömsborg*, nyligen belamrad med ett för den samma allt för tyngande, stort och högt hus.

På andra sidan om järnvägsbron ligger ute i strömdraget *Stockholms allmänna sim- och badinrättning*. Den har i herr- och damafdelningen 5 stora bassänger och en mängd små, är praktiskt och bekvämt inrättad och erbjuder en liflig anblick, såväl då den fylles af skolbarn i hundratals som under middagstimmarna vackra sommardagar, då där är ett myller af badande. Simpromotionerna och uppvisningarna tillhöra sommarens för Stockholm karaktäristiska nöjen.

Vid Fredsgatans slut ligga *Konstakademiens nya palats* och Stockholms sparbanks äfvenledes nybyggda hus. Akademi-

huset har en värdig och nobel fasad med relieffbilder, stora rundbågsfönster, porträttmedaljonger och statyer.

Ritningarna till detta hus äro uppgjorda af Erik Lallerstedt. Byggnadens inre är på en gång praktiskt och ganska ståtligt ordnad. Där fins bland annat rymliga utställningslokaler.

Vid Rödbodtorget här bredvid ligger centralpostkontoret och uppföres för närvarande en modern butikbyggnad, »centralpalatset».

Fortsätter man vägen rätt fram, kommer man till Nya Kungsholmsbron. Vänder man till höger, ser man framför sig *Centralplanen* och den breda *Vasagatan*.



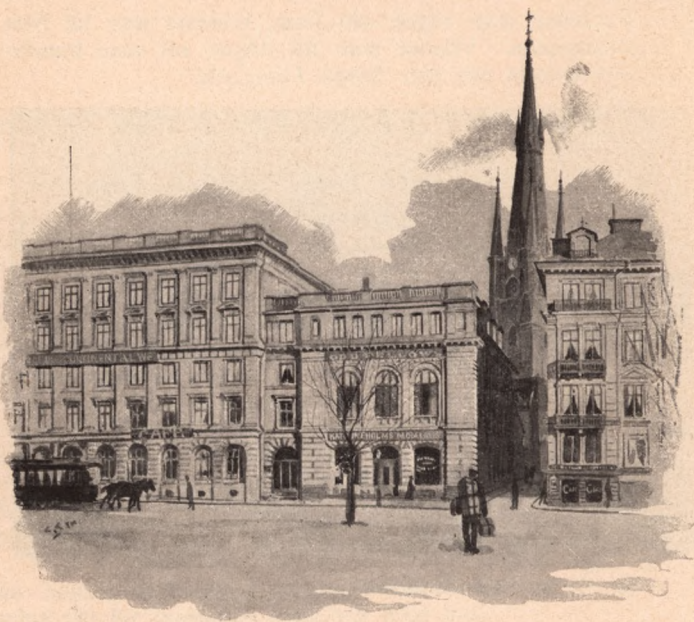
Konstakademiens nya palats.

Utefter Centralplanens vestra långsida sträcker sig *Centralbangården*, byggd i samband med framdragandet af järnvägen söderifrån under Södermalm och vidare genom staden. Denna på sin tid mycket debatterade »sammanbindningsbana» utfördes på 1860-talet — den var färdig 1869 och hade kostat öfver 5 millioner kronor — efter plan af Nils Ericson, en om Sveriges järnvägar högt förtjänt man. Hans bildstod — af John Börjeson — pryder sedan våren 1893 den lilla Centralparken invid järnvägen.

Midt emot järnvägen ligga Centraltryckeriets byggnad

och Hôtel Continental. Öfver husen höjer sig Klara kyrkas torn, en smäcker och elegant kopparspira, som når högre mot himlen än något af de öfriga stockholmskyrkornas torn. Det är 350 fot högt — Tyska kyrkans torn är 310, Johannes' 305, Riddarholmskyrkans 300.

*Klara kyrka* byggdes på 1570-talet på samma plats där Klara klosters kyrka legat, grundad af Magnus Ladulås och sedermera nedbrunnen. I medlet af 1700-talet brann Klara



Hôtel Continental och Klara kyrktorn.

kyrka, återställdes ganska torftigt hvad det yttre vidkommer, fick på 1880-talet sitt nuvarande torn — af Helgo Zettervall — och väntar nu på att blifva i sin helhet mera öfverensstämmande med tornet än hvad fallet tills vidare är.

I kyrkans inre synes en ståtlig dekorativ altarprydnad omgifvande altartaflan, som är af Jonas Hoffman, de båda änglarna på hvar sin sida därom äro af Sergel. I kyrkan ses minnes-



Utsikt från Kungsbron mot söder.

vårdar öfver skalden Gustaf Fredrik Gyllenborg och öfver fältmarskalken Sandels, den ryktbare krigaren. Och utanför på kyrkogården ses tre af svenska akademien resta gravvårdar — öfver Bellman, Leopold och Anna Maria Lenngren.

Helt nära härintill — vid Klara norra kyrkogata — ligger *Stockholms arbetareinstitut*s nya byggning, med en föreläsningssal, som rymmer 450 personer, läsesal m. m.

*Vasagatan* fortsätter vidare norrut öfver *Kungsgatan*, förbi det Lundbergska byggnadskomplexet, som innesluter *Stockholms högskolas* föreläsningsslokaler och samlingar — upp-tagande tre våningar — samt *Vasateatern*, hvars fyrkantiga salong med dess originella sluttande läktare rymmer vid pass 750 personer.

Där bakom ligger en af stadens gasklockor. Gamla gasverket är beläget nedanför centralbangården. Då det blef allt för otillräckligt för den oupphörligt tillväxande stadens behof af upplysning, byggdes för ej länge sedan det nya, storartade »Värtagasverket» utanför staden nära Fiskartorpet.

Framkommen till Norra Bantorget ser man till höger *Norra latinläroverkets* ståtliga byggnad — från slutet af 1870-talet, af H. Zettervall — och framför sig *engelska församlingens* lilla kyrka, från 1860-talet, i gotik. Från torget skall inom kort direkta uppfartsvägar till Vasastaden vara fullbordade — breda förbindelseleder till Dalagatan, Uplandsgatan och Vestmannagatan.

Innan vi begifva oss uppåt dessa trakter ha vi att göra ett flyktigt besök på Kungsholmen.

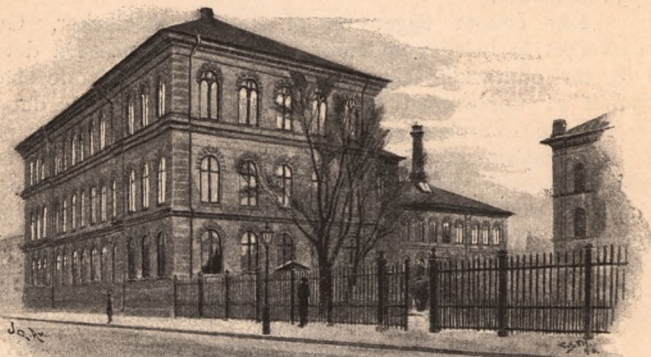
## Kungsholmen.

Dit leda Nya Kungsholmsbron — som för närvarande är den äldre af de båda broarna dit öfver — och Kungsbron i förlängning af Kungsgatan.

Kungsholmen är framför allt fabrikernas och sjukhusens stadsdel. När man går öfver Nya Kungsholmsbron *Handtverkargatan* fram, passerar man »*Eldkvarnen*», där på sin tid Stockholms första ångmaskin sattes i rörelse — däraf namnet Eldkvarnen — och *Statens Myntverk*, som upptager den plats, där Samuel Owens maskinverkstäder lågo och där bland annat Sveriges första ångbåt byggdes.

På höger hand passerar man *Serafimerlasarettet* med dess storartade nybyggnad och till venster *Karolinska institutet*, centralläroverk för den högre medicinska undervisningen i Sverige, med omfattande museer och bibliotek. Längre fram vid den långa gatan ligger *barnbördshuset*, *garnisonssjukhuset* och utom stadens gräns *Stockholms sjukhem*, *Konradsbergs hospital* för sinnessjuka med flera sjukhus. Litet hvarstades på stränderna rundt Kungsholmen ligga stora fabriksbyggnader och röken bolmar svart ur de höga skorstenarna.

Handtverkaregatan går ock förbi *Ulrika Eleonora kyrka*, korsformig, ganska liten och med ett torn af ej vidare vacker form. Kyrkan grundlades 1673 men var ej fullt färdig förr än 1810.



Karolinska institutet.

Också på Kungsholmen ha breda, raka gator blifvit sprängda och rader af femvåningshus uppställda. I arbetar-kvarteren har en park, *Kronobergsparken*, blifvit anordnad med stora gräsplaner, plats för bollspel och idrott och vacker utsikt öfver en stor del af Stockholm och af trakten utåt Mälaren.

Vid Mälarens strand ligger *pontonierkasernen*, Karlsviks fabrik och längre bort *Marieberg*, kasern för trängbataljonen och ammunitionsfabrik. Utsikten från berget där invid öfver staden och öfver Mälaren med stränder och sund ända bort till Kungshatt är med all rätt prisad som en af stockholms-traktens vackraste panoramabilder.

Vestra delen af Kungsholmen på andra sidan om den ståtliga folkskolebyggnaden väntar ännu på att bli planerad och bebyggd. Där ligger Hornsberg, som byggdes af här-



Serafimerlasarettets gamla byggnad.

föraren Gustaf Horn, samt Lennart Torstensons egendom Kristineberg, dit frimurarordens barnhus blifvit flyttadt från dess förra lokal inuti staden.

## Till Vasastaden och Johannes.

Drottninggatan — i synnerhet dess nedre hälft — är hufvudsakligen en affärsgata med bod vid bod i bottenvåningarna och en trappa upp.

Några märkliga byggnader har Drottninggatans nedre del ej att uppvisa. På norra sidan om Kungsgatan ses Norra latinläroverket, Hôtel Fenix och de båda paviljonger, som innesluta en del af *Nordiska museets* rikhaltiga samlingar.

Museets upphofsman, doktor Artur Hazelius, anordnade hösten 1873 i den södra af dessa båda anspråkslösa pavil-

jonger de etnografiska samlingar, han då hade att tillgå. Sedan ha dessa samlingar år från år växt i omfång och betydelse. Medan museet väntar på att få eget tak öfver hufvudet — dess nya, präktiga palats är som bekant under byggnad på Lejonslätten på Djurgården — äro samlingarna fördelade i flera olika lokaler vid öfre delen af Drottninggatan — i husen n:r 68, 77 och 79. I de båda paviljongerna äro allt ifrån museets första dagar uppställda de populära interiörerna af bondstugor från Skåne, Halland, Västergöt och Dalsbo samt bilderna från Jerfsö och Lappland.



Norra Latinläroverket.

Några steg vidare norrut och på venster hand ses *Adolf Fredriks kyrka* och *Vetenskapsakademiens h:s.* Den förra grundlades af konung Adolf Fredrik 1768.

Kyrkan — efter ritningar af Adelcrantz i italiensk renässans — är ganska enkel till sitt yttre men har vackra proportioner och en värdig, harmonisk hållning.

Sergel har gifvit kyrkan dess båda förträffliga dekorativa prydnader i skulptur, altarrelieffen, föreställande Kristi uppståndelse, och monumentet öfver Descartes, den franske filosofen, som afled i Stockholm år 1650. Minnesvården visar en bevingad genie, som afslöjar det af moln höljda jordklotet och belyser det med sanningens fackla.

På den lummiga kyrkogården ses gravvårdar öfver Sergel samt öfver skalden Bengt Lidner.

Vetenskapsakademiens hus upptager ett helt kvarter mellan kyrkogården och Drottninggatan. Det omfattande komplexet innesluter akademiens hörsal, som användes till föreläsningar och konserter, dess rikhaltiga bibliotek och dess verkligt stort-  
artade museum, bestående af zoologiska, botaniska, mineralo-  
giska, etnografiska samlingar, hvilka delvis tillhöra de bästa



Vetenskapsakademien och Adolf Fredriks kyrka.

som finnas i Europa. Detta gäller företrädesvis om de arktiska afdelningarna samt om den stora samlingen af fossila växter.

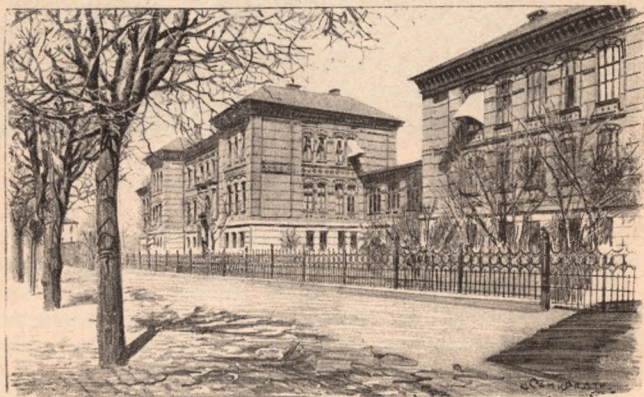
Vid Drottninggatans slut ligger *Tekniska högskolan* med dess annex *Bergsskolan*, båda byggnaderna af Scholander, samt på höjden af Observatoriebacken *Observatoribyggnaden*, uppförd 1748 och tillhörig vetenskapsakademien.

Härifrån fortsätter den långa, delvis med träd planterade *Norrtullsgatan*, till tullen, stadens gränspunkt i norr.



Observatorium.

Vester härom har på de senast förflutna åren Vasastaden bredt ut sig öfver oländig mark, öfver backar och bergsknallar, trädgårdar och tobaksland. Fullt färdig är den ännu ej, men det går raskt med byggandet vid de långa, linieraka

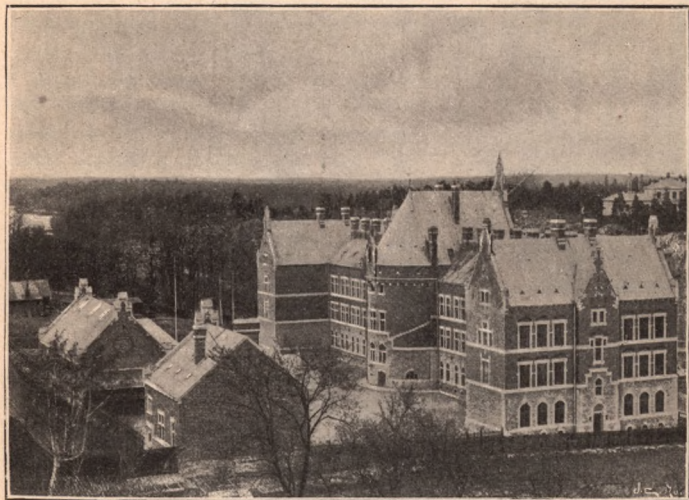


Allmänna barnhuset.

gatorna, och flera af dem ha redan hela rader af femvåningshus färdiga och bebodda.

I södra delen af Vasastaden är en liten park, *Tegnér-lunden*, belägen nära intill Drottninggatan, hvarifrån Tegnér-gatan leder dit upp. Parken ligger på själfva höjdslutningen, på en kuperad terräng, som ger den en originel karaktär.

Vester om Vasastaden ligger *Sabbatsbergs* stora sjukhus och *Atlas'* mekaniska verkstäder. I trakten kring Norrtull ha flera sjukhus och försörjningsanstalter uppstått på de senare åren. Vid Norrtullsgatan ligger *Allmänna barnhusets* omfattande



Johannes folkskola.

byggnadskomplex, *Borgerskapets enkhuss*, *Tysta skolan* för döfstumma, *Idiohemmet* m. fl. Utom Norrtull ligger *Eugeniahemmet* för sjuka och vanföra barn samt ett ålderdomshem för blinda och utanför Roslagstull på en bergsplåtå i skogen det nya *epidemisjukhuset*.

Genom Norrtull går vägen ut till Stockholms norra begravningsplats och till Haga. Mellan Norr- och Roslagstull utefter södra stranden af Brunnsviken ligger Bellevueparken och vid Roslagsgatan reser sig ett af de för det moderna Stockholm representativa skolhusen, *Johannes folkskola*, i arki-



Brunkebergstunneln.

tektoriskt afseende det främsta bland dem alla — efter ritningar af Carl Möller, uppfördt i medlet af 1880-talet

Strax söder härom, på ett förut obebyggt berg ligger den nyanlagda, ännu ej fullt färdiga *Vanadislunden*. I färdigt skick antages *Vanadislunden* komma att bli Stockholms mest ståtliga och imponerande parkanläggning. Dess terräng är betydligt kuperad, genom utsprängningar i berget ha flera måleriska partier åstadkommits, lodräta stup, branter i nyckfull trappformation, portar med stenvägggar å ömse sidor. I parkens norra del kommer ett vattenfall att strömma ner från höjden och nedanför kommer att anordnas grottor och gångar under bergväggarna.

Från höjden är utsikten fri och vidsträckt åt alla väderstreck. I norr helt nära har man Brunnsviken med dess stränder och Haga. Närmast omkring sig har man de nyanlagda stadsdelarna med nybyggda hus och jämna gator. Stadens mera centrala delar ligga ett godt stycke söderut. Johannes' kyrka på sin bergshöjd ses rätt i söder och där bakom synes staden ligga utan att man kan upptäcka skymten af något af de vattendrag, som skära sönder den. Ur husmassan höja sig kyrktornen: Klara, Adolf Fredrik, Tyska, Storkyrkan, Katarina och långt åt venster Östermalms kupol.



Johannes' kyrka.

Lika litet som Vanadislunden själf äro dess närmaste omgifningar *färdiga*, de breda storstadsgator, som på stadsplanen föra ditåt: Vanadisvägen, Sveavägen, Birger Jarls gatan.

Vid den plats, där sistnämnda gata och Odengatan komma att mötas, ligger Irwingianska församlingens lilla kyrka — i gotik — och ett par stenkast därifrån vid Odengatan ryska församlingens kapell med den traditionella lökformade kupolen på taket.

Vid Roslagsgatan, som härifrån går söderut, synes Norra realläroverket samt spårvägsbolagets byggnader i hörnet vid Tegnér gatan. Där bakom ligger Immanuelskyrkan, byggd af lutherska missionsföreningen. Och öfver husens tak uppe på höjden reser sig Johannes kyrkas tornspira af ljust tegel.

*Johannes kyrka* är den nyaste af Stockholms större kyrkobyggnader. Den byggdes af arkitekten Carl Möller åren 1884 till 90, är smidig och högrest, hällen i rik och elegant gotik. Dess inre — af arkitekten Agi Lindegren — är färgrikt och brokigt med gult, blågrått och teglets röda färg förhärskande, med målade glasfönster ej blott i koret utan rundt hela kyrkan.

På Johannes kyrkogård äro flera märklige män jordade, däribland Döbeln, hjälten från finska kriget.

Framför Johannes kyrkogård ligger *Johannes plan*, dit *Malmkillnadsgatan* leder nedifrån Brunkebergstorg. Vid planen ligger brandkårens byggnad med kasern, stall, vaktorn m. m. Något längre ner vid Malmkillnadsgatan ligger Arbetarföreningens hus och baptisternas Bethelkapell.

Under Johanneshöjden — som utgör en kvarleva af det gamla Brunkeberg — förmedlas sedan år 1886 trafiken för dem, som ej äro hågade att gå uppför backar och trappor, af *Brunkebergstunneln*, ett verk af Knut Lindmark, samme man som konstruerat Katarinahissen.

Tunneln, afsedd endast för fotgängare, är 223 meter lång, den har sitt östra utlopp i Tunnelgatan, som kommer från Norra Sanktorget, och utmynnar i vester invid Engelbrektsplanen. Man är då inne på Östermalms område — förr kalladt Ladugårdslandet — har Humlegården på venster hand och framför sig den nyöppnade delen af Birger Jarls gatan, som leder fram till Stureplanen och därifrån fortsätter ner till Nybron.

---